

NOTES BREUS SOBRE LA FLORA DELS PAÏSOS CATALANS

Rebudes fins el febrer 1981

La sèrie botànica del Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural obre en el present volum un apartat que, amb el títol que encapçala aquestes ratlles, acollirà notes florístiques curtes. Els autors faran arribar llurs aportacions, acompanyades de la bibliografia corresponent, al Consell de Redacció del Butlletí, el qual s'encarregarà de reordenar-les i d'estructurar una bibliografia conjunta. Cadascuna de les notes podrà portar, si així ho desitja l'autor, un títol curt i concís, i anirà signada.

Agrostis agrostiflora (G. Beck) Rauschert [=**Calamagrostis agrostiflora G. Beck, Calamagrostis tenella (Schrad.) Link**] als Pirineus catalans

Oròfit alpi conegut amb seguretat dels Alps i dels Apennins septentrionals. La seva presència als Pirineus ha estat indicada i rebutjada més d'un cop. HESS *et al.* (1967) inclouen els Pirineus dins l'àrea de l'espècie; per contra, TUTIN *et al.* (1980) dubten de l'existència de la planta en aquesta serralada.

Nosaltres podem assegurar que *A. agrostiflora* es fa als Pirineus catalans on, de tota manera, deu ésser molt rara. L'hem herboritzada a les Gorges del Freser (Vall de Ribes), entre uns 1.800 i 2.100 m d'altitud (DG39). Es fa sobretot als racons ombrívols, sovint entre blocs gneissics. Comparats els nostres exemplars amb les descripcions que del tàxon fan les flors modernes i amb mostres procedents dels Alps, trobem que els espècimens pirinencs són relativament robusts, i sobretot, que tenen les glumes lleugerament més grans. En els nostres exemplars les glumes mesuren (3)3.5-4 mm de longitud, mentre que les descripcions els atribueixen unes mides de 2.5-3.5 mm; en els exemplars alpins, però, hem observat també —bé que excepcionalment— longituds de 4 mm. L'hàbitat en què es fa la planta a la loca-

litat pirinenca concorda perfectament amb l'ecologia que hom sol atribuir a l'espècie.
J. VIGO

Artemisia annua L. a Catalunya

Artemisia annua L., Sp. Pl.: 847, 1753 és una planta anual erecta intensament flairosa, de fullatge finament dividit (vegeu la fig. 1). És indígena del sud-est d'Europa i de l'Àsia occidental i s'ha naturalitzat en una gran àrea de l'Europa mitjana i meridional. THELLUNG (1912: 528-529, 615-616) diu que es naturalitzà al Jardí Botànic de Montpeller el 1855. Entrà també amb la indústria de la llana a Bedarius («Bedarrieux») (Baix Llenguadoc), on fou observada per Coste i Sennen el 1893. Més tard s'ha difós en una gran part de l'Occitània mediterrània (per exemple, Castelnou, prop Montpeller, on la collí un de nosaltres [B.] el dia 11-X-1953, BC 123476). A Catalunya no era coneguda fins fa poc temps. Un de nosaltres (M.) l'observà al Peu del Funicular del Tibidabo (Barcelonès, DF 28) el setembre de 1979. Actualment és dominant en els solars situats al costat del nou Museu de la Ciència, a poca distància del punt indicat. El novembre de 1980 es trobava en plena florida.

O. DE BOLÒS i R. M. MASALLES

Aruncus dioicus (Walter) Fernald

Planta poc citada dels Pirineus Catalans. Podem donar-ne ara dues noves localitats; prop de Romadriu, al Pallars Sobirà, en una fondalada, a 1.340 m, exposada al nord (CH50) i a les Gorges de Carança, vora Toés (Conflent) a 1.000 m d'altitud (DH30).

J. VIGO i J. CARRERAS

Astragalus danicus Retz

Abundant al Coll de Cantó a 1.710 m d'altitud (CH60) i també al Ras de Conques (Alt Urgell), a 1.907 m (CG59), sempre en comunitats pràctiques i tant sobre sòls àcids com bàsics. Aquesta planta, trobada recentment al Boumort (PUJADAS, 1981) resultà nova per a Catalunya. Posteriorment també s'ha trobat al Cadí (FARRÀS *et al.*, 1981.).

J. CARRERAS

Carex brachystachys Schrank in Schrank et Moll

Espècie molt poc citada als nostres Pirineus. L'hem herboritzada a la part alta del Cingle de l'Avet, entre els penya-segats de Roca Grossa, i a la cornisa calcària de Puig Oriol, 1.600 m, ambdues localitats al vessant N del Cadí (Alt Urgell, CG88).

A. BLASCO I GINÉ

Carex curta Good. (C. canescens auct., non L.)

Conegut ja de temps d'algunes localitats catalanes (Vall d'Aran, Vallespir i Alta Cerdanya), ha estat retrobat fa poc a la Vall de Boí (CARRILLO & NINOT, 1981). Podem afegir-hi ara una altra localitat: Coll de Leix, prop de Sant Joan de l'Erm, a 1.670 m, en mulleres àcides del *Caricetum nigrae* (CG59).

J. CARRERAS

Diphasium alpinum (L.) Rothm. (Lycopodium alpinum L.)

Molt poc freqüent als Pirineus catalans. Existeix a Andorra, als planells d'Arcalís, 2.350 m (leg. FARRÀS, MASALLES, VELASCO *et VIGO*), on es fa a les clarianes del matollar de nerets (CH 72).

J. VIGO

Draba nemorosa L.

Abundant en alguns punts del sector oriental de la serralada pirinenca, l'hem trobada sota el Coll de la Creu de Bedet, entre Santa Magdalena i Burg (Pallars Sobirà), a 1.850 m, en indrets ruderalitzats amb sòl esquelètic (CH60).

J. CARRERAS

Endressia pyrenaica (Gay ex DC.) Gay

Coll de Leix, prop de Sant Joan de l'Erm (Alt Urgell), a 1.680 m d'altitud, en prats de pèl caní (*Selino-Nardetum*) sobre substrat silici. Aquesta localitat deu representar l'extrem més occidental de l'àrea de l'espècie a Catalunya (CG59).

J. CARRERAS

Una nova localitat catalana de Leontodon crispus

Leontodon crispus Vill., Prosp. Pl. Dauph. 34, 1779, ssp. *crispus* és un tàxon principalment submediterrani que no fou inclòs a la «Flora de Catalunya» de J. Cadevall i col·laboradors. Les primeres citacions catalanes corresponen a la regió de Perpinyà. GRENIER & GODRON (1852: 301) indiquen la seva presència a Perpinyà mateix, però aquesta citació fou posada en dubte més tard per GAUTIER (1898: 289), botànic que, d'altra banda, assenyalà la presència de l'espècie al Conflent: Cirac, prop de Prada, i a la Serra de l'Albera: Muntanya de la Roca, la Fajosa de la Maçana, Sallfores. Novellament J. Molero el descobrí prop d'Albarca, al Montsant, en un *Aphyllanthion* sec a 800 m d'altitud (el Priorat, CF 27) (MOLERO, 1975, ut «*L. hispidus*»; MOLERO & PUJADAS 1979: 36). Posteriorment ha estat observat en una localitat no gaire allunyada: el Castellar, prop de la Llacuna, 900 m, exp. N, al *Brachypodio-Aphyllanthetum* (Anoia, CF 79), on el recol·lectaren H. Meusel i l'autor d'aquestes línies el juliol de 1980. És una espècie certament rara al Principat de Catalunya, però és possible que aparegui en altres localitats de les Muntanyes Catalàniques centrals i de l'Altiplà Segarric.

·O. DE BOLÒS

Salvia aethiopsis L.

Espècie de caràcter mediterrani continental que ateny la Serra de Cadí prop d'Arsèguel, 960 m, a les vores del camí

que mena a Cava i Ansovell (Alt Urgell, CG88).

A. BLASCO I GINÉ

Saxifraga caesia L.

Aquesta espècie, rara als Pirineus catalans, apareix al vessant septentrional de la Serra de Cadí. L'hem vista a la Canal de l'Aigua (terme de Cava, Alt Urgell), a 1.450 m d'altitud, sobre una roca calcinada [CG 88].

A. BLASCO I GINÉ

Scilla numidica a Eivissa

En el transcurs de diverses excursions botàniques realitzades pels puigs del SW de l'illa d'Eivissa havíem vist una planta bulbosa que recollectàrem i plantàrem al nostre jardí. L'havíem trobada el 15 de gener de 1973 a sa Talaia de Sant Josep i posteriorment comprovàrem que viu també a d'altres localitats d'aquesta zona i en una al N de l'illa. No havíem aconseguit, però, veure-la en flor ni ens havia florit al jardí. En trobar, el 28 d'octubre de 1979, una sèrie d'exemplars fructificats, comprovàrem que es tractava d'una *Scilla* de floració autumnal. El 12 d'octubre de 1980 la vam poder recollectar en flor, amb la qual cosa disposàvem ja de material complet per a determinar-la.

Com que no trobàrem aquesta planta inclosa en els catàlegs dels autors que han estudiat la flora de les Pitiüses i de les Balears ni a les obres que hem pogut consultar per tal d'identificar-la, l'enviàrem al Departament de Botànica de la Universitat de Barcelona on E. Velasco i J. Vigo l'han determinada com a *Scilla numidica* Poiret. Aquesta espècie era considerada com a endèmica de l'Àfrica septentrional, concretament de la zona compresa entre Trípoli i Alger. La seva troballa a Eivissa representa, doncs, una novetat per a la flora europea. Els nostres exemplars concorden quasi perfectament amb la descripció que de l'espècie fa MARE (1958: 152-153) i, comparats amb material d'herbari africà, hom hi veu una coincidència notable. Hi ha, però, dues diferències dignes d'esment, bé que segurament poc significatives. Una fa referència a les fulles, que a la planta eivissenca poden atènyer, en algun cas, fins a 40 cm de longitud. D'altra banda, les flors de l'Àfrica del Nord diuen que la planta sol co-

mençar de treure fulles en el moment de la florida; en canvi, als exemplars d'Eivissa hi ha alguns anys en què les fulles no apareixen fins després de la fructificació.

La Dra. M. A. Cardona, de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, i el senyor J. M. Montserrat Martí, de l'Institut Botànic de Barcelona, han tingut l'amabilitat d'estudiar el nombre cromosòmic de *Scilla numidica*. Aquest nombre, $2n=18$, i la morfologia dels cromosomes concorden amb els estudis realitzats per E. BATTAGLIA (1953) sobre plantes cultivades al Jardí Botànic de la Universitat de Pisa i, també, amb el nombre determinat per G. GIMÉNEZ-MARTÍN (1959); aquest autor no publica dibuixos ni comentaris sobre la morfologia dels cromosomes. En tots dos casos desconexem l'origen del material estudiat perquè no s'indica en cap de les dues publicacions esmentades.

Aquesta *Scilla* viu només als reduïts penyals calcaris dels vessants septentrionals d'alguns puigs. Cerca sempre els llocs més ombrívols als relleixos, esclerxes i peus de penya, on fa petits redols. Conviu amb un conjunt de plantes que, a l'illa d'Eivissa, tenen caràcter rupícola i es troben molt localitzades, tals com *Elaeoselinum asclepium* var. *hispanicum*, *Polypodium australe*, *Galium crespianum*, *Asplenium onopteris* i *Teucrium flavum*. Aquesta darrera espècie, curiosament, es localitza als mateixos indrets que la *Scilla*, ja que, fora d'aquells puigs sudoccidentals, no es troba enlloc més de l'illa. Algun cop a aquelles espècies s'hi afegeixen encara *Silene italica* subsp. *hifacensis* i *Cephalaria balearica*.

G. GUERAU D'ARELLANO i NÉSTOR TORRES

Verbesina encelioides al Migjorn valencià

Verbesina encelioides (Cav.) Benth. et Hook. f. ex A. Gray in Brewer, S. Watson et A. Gray, Bot. Calif. 1: 350, 1876 és una composta heliàntia anual i erecta, d'un metre d'alçària aproximadament. Fa capítols grocs i té fruits dimorfs, els interiors amplament alats (vegeu la fig. 1). CAVANILLES (1793: 60, fig. 178) en donà la primera descripció i la publicà com a única espècie d'un gènere nou: *Ximenesia encelioides* Cav. Dedicava el gènere a l'apotecari Josep Ximenes, autor de quatre volums sobre la flora de Castelló de la Plana, amb més de setanta il·lustracions

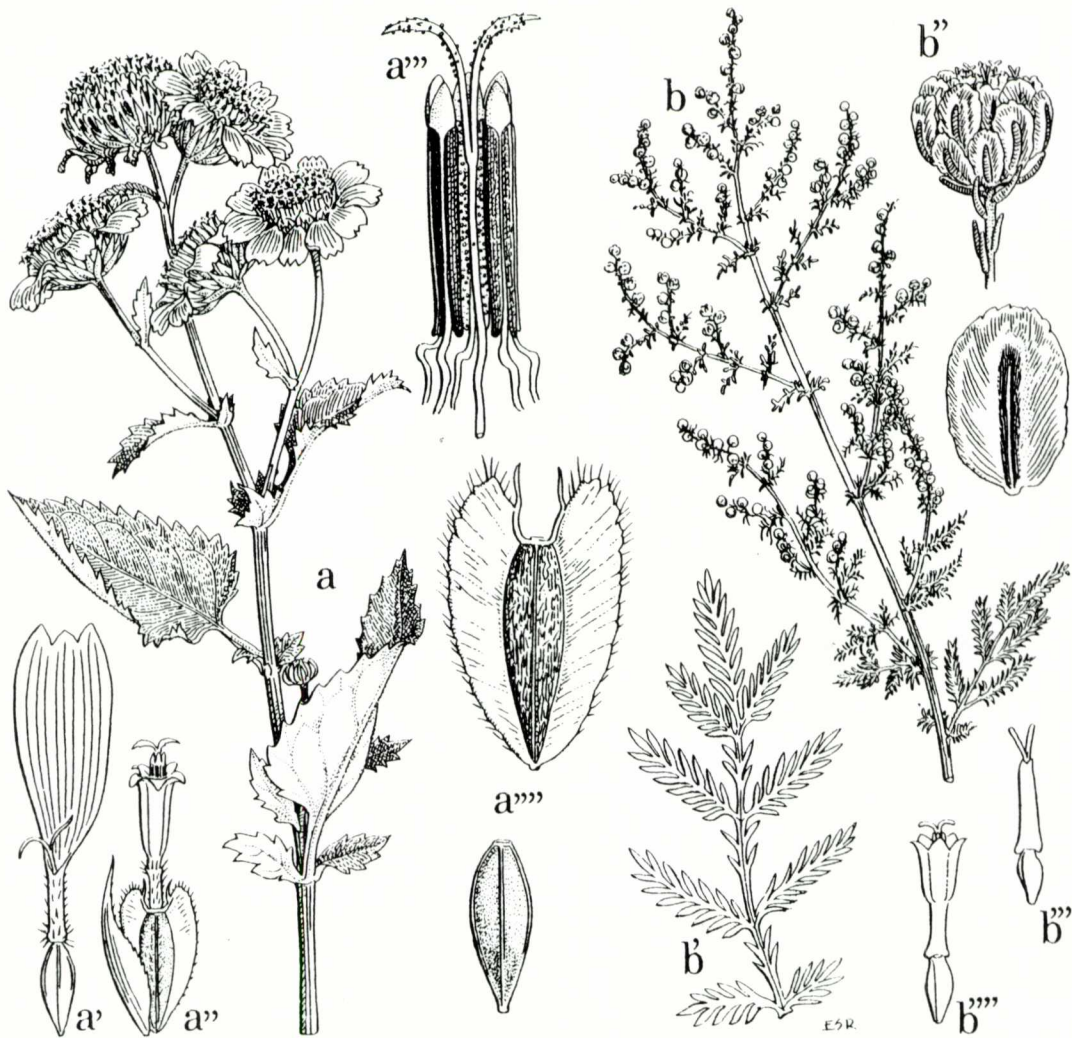

FIG. 1. *Verbesina encelioides* (Cav.) Benth. et Hook ssp. *encelioides*. a. aspecte general ($\times 0.7$); a'. flor femenina perifèrica ($\times 2.3$); a''. flor hermafrodita central ($\times 2.3$); a'''. estil bifid i anteres ($\times 13.2$); a'''' fruits central (superior) i perifèric (inferior) ($\times 5.3$).
Artemisia annua L. b. aspecte general ($\times 0.7$); b'. fulla ($\times 2.3$); b''. capítol ($\times 13.2$) i bràctea, més augmentada; b'''. flor perifèrica femenina ($\times 13.2$); b'''' flor hermafrodita central ($\times 13.2$) [E. Sierra del.].
Verbesina encelioides ssp. *encelioides*. a. ensemble view; a'. female ray-floret; a''. hermaphrodite disk-floret; a'''. style and anthers; a'''' central (above) and marginal (below) achenes.
Artemisia annua. b. general view; b'. leaf; b''. capitulum and involucre bract; b'''. female ray-floret; b'''' hermaphrodite disk-floret.

(l'obra de Ximenes, com la de quasi tots els nostres botànics antics, romangué inèdita i es perdé). La planta de Cavanilles procedia de Mèxic. *Verbesina encelioides* és una espècie autòctona del sud dels Estats Units (Arizona, Kansas, Mississipi, la Florida) i de Mèxic (MUNZ & KECK, 1970: 1.094), difosa a hores d'ara per les regions calentes d'Amèrica (HEGI, 1918:

529; CABRERA, 1953: 507) i per l'Àfrica tropical (HEGI, 1918). Apareix sovint a les regions àrides, així a Xile és coneguda fa molt de temps de la zona d'Atacama (REICHE, 1894-1909). «Flora Europaea» (IV: 142) la considera localment naturalitzada a Europa, però només indica, amb dubte, la seva presència a Dinamarca, a Alemanya, a Suïssa i a Suècia. Hegi sols diu

que el 1910 fou observada a Basilea. No la inclouen però les modernes flors de Suïssa, d'Alemanya ni d'Escandinàvia. Tot fa pensar, doncs, que a l'Europa mitjana i septentrional és simplement una espècie accidental que no s'arriba a naturalitzar. Altrament s'esdevenen les coses al Migjorn valencià. En efecte, a les dunes de Guardamar (Baix Vinalopó, YH 01) *V. encelioides* ssp. *encelioides* és una planta molt abundant, que cobreix d'una manera relativament densa milers de metres quadrats a la rereduna, damunt sòl arenós. Viu en el *Crucianelletum* fragmentari i alterat per la influència de l'home (plantació de *Phoenix dactylifera*, de *Cupressus* sp., etc.; ruderalització pels turistes) i mostra una certa preferència per les concavitats de sòl lleugerament humit on apareix *Holoschoenus romanus* ssp. *australis*. La planta no es capté pas, però, com a exclusivament litoral o arenícola. També és abundant més a l'interior del país, a Benijófar (Baix Segura, XH 91) dins la vegetació ruderal, per exemple en un petit bosquet de *Nicotiana glauca*. El dia 18 de novembre de 1980 es trobava en flor i en fruit.

RIGUAL (1972) no diu res de *Verbesina*, però indica la presència a les dunes de Guardamar d'*Helianthus multiflorus* L. Caldria verificar si realment existeix aquest *Helianthus* en el país.

O. DE BOLÒS i E. SIERRA

***Viola arborescens* L. a Begur**

Aquesta espècie és present a les terres calcàries meridionals del Principat; la localitat catalana més septentrional fins ara coneguda era la del Coll de l'Illa (BC 124405, leg. A. et O. Bolòs). Existeix també, però, a les costes de Provença des d'on s'avança vers ponent fins a tocar els límits de la Catalunya Nord, al Cap de Leucata.

Nosaltres hem herboritzat la planta al Puig Redó, al N de Begur (Girona), a 200 m s.m., sobre calcàries paleozòiques. En una brolla baixa de *Quercus coccifera*

hi ha unes poques mates ben desenvolupades que ocupen els racons exposats a l'est.

La seva presència al Cap de Begur contribueix a establir la connexió entre les dues àrees esmentades, la mediterrània meridional, de la Península Ibèrica i de l'Àfrica del N, i la més septentrional de la costa de Provença.

E. VELASCO I BATLLE

BIBLIOGRAFIA

- CABRERA, A. L. 1953. *Manual de la flora de los alrededores de Buenos Aires*. Buenos Aires.
- CADEVALL, J. et al. 1919-1931. *Flora de Catalunya*, vol. IV. I.E.C. Barcelona.
- CARRILLO, A. & NINOT, J. M. 1981. Notes florístiques de la Vall de Boi. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 46 (Sec. Bot., 4): 107-110.
- CAVANILLES, A. J. 1793. *Icones et descriptiones plantarum quae aut sponte in Hispania crescunt aut in hortis hospitantur*, vol. II. Madrid.
- FARRÀS, A., MASALLES, R. M., VELASCO, E. & VIGO, J. 1981. Sobre la flora i la vegetació de la Serra de Cadi. *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 46 (Sec. Bot., 4): 131-145.
- GAUTIER, G. 1898. *Catalogue raisonné de la flore des Pyrénées-Orientales*. Perpinyà.
- GRENIER, CH. & GODRON, D. A. 1852. *Flore de France*, vol. II. Paris.
- HEGI, G. 1918. *Illustrierte Flora von Mittel-Europa*, vol. VI. Munich.
- HESS, H. E., LANDOLT, E. & HIRZEL, R. 1967. *Flora der Schweiz*, vol. I. Basel.
- MAIRE, R. 1958. *Flore de l'Afrique du Nord*, vol. V. Paris.
- MOLERO, J. 1975. Notas taxonómicas y fitogeográficas. *An. Inst. Bot. A. J. Cavan.*, 32 (2): 349-361.
- MOLERO, J. & PUJADAS, J. 1979. Aportaciones a la flora catalana. *Lagascalia*, 9 (1): 29-38.
- MUNZ, P. A. & KECK, D. D. 1970. *A California flora*. Berkeley-Los Angeles-Londres.
- PUJADAS, J. 1981. Contribució al coneixement florístic de la Serra de Boumort (Pre-pirineu català). I. *Fol. Bot. Misc.*, 2: 57-63.
- REICHE, K. 1894-1909. *Estudios criticos sobre la flora de Chile*. An. Univ. Chile, Santiago.
- RIGUAL, A. 1972. *Flora y vegetación de la provincia de Alicante*. Alacant.
- THELLUNG, A. 1912. La flore adventice de Montpellier. *Mitt. Bot. Mus. Univ. Zürich* (VIII). Cherbouurg.
- TUTIN, T. G. et al. 1976-1980. *Flora Europea*, vol. IV i V. Cambridge.